

Bulgaristan Türklerinin Dilsel Kimliği: Tarihsel Politikalar ve Güncel Zorluklar

The Linguistic Identity of Turks of Bulgaria: Historical Policies and Contemporary Challenges

Harun BEKİR

Plovdiv Paisiy Hilendarski Üniversitesi, Filoloji Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Filibe, Bulgaristan

University of Plovdiv Paisii Hilendarski, Faculty of Philology, Department of Turkish Language and Literature, Filibe, Bulgaria

Geliş Tarihi/Received 22.09.2025
Revizyon Talebi/Revision Requested 15.10.2025
Son Revizyon/Last Revision 16.10.2025
Kabul Tarihi/Accepted 17.11.2025
Yayın Tarihi/Publication Date 23.11.2025

Sorumlu Yazar/Corresponding author:

Harun Bekir

E-mail: h_bekir@uni-plovdiv.bg

Atf: Bekir, H. (2025). Bulgaristan Türklerinin dilsel kimliği: Tarihsel politikalar ve güncel zorluklar. *Comparative Turkish Dialects and Literatures*, (8), 1-8.

Cite this article: Bekir, H. (2025). The linguistic identity of Turks of Bulgaria: Historical policies and contemporary challenges. *Comparative Turkish Dialects and Literatures*, (8), 1-8.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0

Öz

Bu makale, Bulgaristan'daki Türk azınlığın dilsel kimliğini koruma mücadelesini tarihsel ve güncel gelişmeler çerçevesinde ele almaktadır. Bulgaristan, etnik ve kültürel çeşitliliğe sahip bir ülke olup, Türkler en büyük azınlık grubunu oluşturmaktadır. Türkçe, Bulgarcadan sonra en çok konuşulan ikinci dil olmasına rağmen, eğitim ve kamusal alanda yeterince desteklenmemektedir. Sosyalist dönemde uygulanan asimilasyon politikaları, Türkçenin kullanımını ciddi şekilde kısıtlarken, 1989 sonrası demokratikleşme süreci azınlık haklarında bazı iyileştirmeler sağlamıştır. Ancak, dilsel kimliğin korunmasına yönelik sorunlar devam etmektedir. Bulgaristan Türkleri genellikle iki dillidir ve günlük yaşamda Türkçe ile Bulgarca arasında bir denge kurmaya çalışmaktadır. Ancak genç nesillerin Bulgarcaya yönelmesi, Türkçenin kullanım alanını daraltmaktadır. Türkçenin korunması için eğitimde daha fazla yer alması, kültürel etkinliklerin artırılması ve medyanın etkin kullanımı gerekmektedir. Resmi kurumlarda Türkçenin sınırlı kullanımı, kimliğin sürdürülebilirliğini zorlaştırmaktadır. Makale, Bulgaristan'daki dil politikalarının tarihsel arka planını, iki dilliliğin dinamiklerini ve Türk kimliği üzerindeki etkilerini değerlendirerek çözüm önerileri sunmaktadır. Dilin sadece bir iletişim aracı değil aynı zamanda kimlik ve kültürel devamlılık unsuru olduğu vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bulgaristan Türkleri, dilsel kimlik, dil politikaları, kültürel devamlılık

ABSTRACT

This article examines the struggle of the Turkish minority in Bulgaria to preserve their linguistic identity within historical and contemporary developments. Bulgaria is an ethnically and culturally diverse country, with Turks being the largest minority. Although Turkish is the second most spoken language after Bulgarian, it lacks sufficient support in education and the public sphere. During the socialist era, assimilation policies severely restricted the use of Turkish, while the democratization process after 1989 brought some improvements in minority rights. However, challenges in preserving linguistic identity persist. The Turkish minority in Bulgaria is generally bilingual, balancing Turkish and Bulgarian in daily life. Yet, younger generations increasingly favor Bulgarian, limiting the use of Turkish. To protect the Turkish language, it is crucial to expand its role in education, promote cultural activities, and enhance its presence in the media. The restricted use of Turkish in official institutions makes it harder to sustain linguistic identity. This article explores the historical background of Bulgaria's language policies, the dynamics of bilingualism, and their impact on Turkish identity while offering solutions. It highlights that language is not only a communication tool but also a key element of identity and cultural continuity.

Keywords: Bulgarian Turks, linguistic identity, language policies, cultural continuity

Giriş

Bulgaristan, zengin etnik ve kültürel çeşitliliğiyle tanınan bir Balkan ülkesidir. Bu çeşitlilik içerisinde en büyük azınlık gruplarından biri Türklerdir. 2021 nüfus sayımına göre Bulgaristan'ın toplam nüfusu 6.519.789 olarak kaydedilmiştir. Nüfusun etnik dağılımı ise şu şekildedir: Bulgarlar 5.118.494 kişi (%84,6), Türkler 508.378 kişi (%8,4), Romanlar 266.720 kişi (%4,4) ve diğer etnik gruplar 158.519 kişi

(%2,6) oranındadır (Milli İstatistik Enstitüsü, 2021). Türk nüfusunun yoğun olduğu bölgeler arasında Kırcaali, Razgrad, Eski Cuma (Tirgovişte), Şumnu, Silistre, Dobriç, Rusçuk ve Burgaz öne çıkmaktadır.

Bulgaristan'daki en büyük azınlık olan Türkler, ülkede Bulgarcadan sonra en çok konuşulan dili oluşturan Türkçeyi kullanmaktadır. Bu durum, sayım verileriyle de doğrulanmaktadır. Avrupa Birliği standartları, azınlık dillerinin korunmasını zorunlu kılsa da Bulgaristan Anayasası, azınlıklara kendi ana dillerini öğrenme ve kullanma hakkı tanımasına rağmen, Türkçenin konuşulması ve öğretilmesi konusundaki uygulamalar oldukça sınırlıdır ve her geçen gün daha da yetersiz hale gelmektedir. Türkçe ana dili olan öğrenciler, eğitim sisteminde dillerini öğrenme konusunda yeterli fırsatlardan yararlanamamaktadır.

Bu bildirinin amacı, Bulgaristan'daki Türk azınlığının dilsel kimliğini inceleyerek, tarihsel süreçte uygulanan dil politikalarının Türk dili ve kimliği üzerindeki etkilerini ve günümüzde karşılaşılan sorunlar ortaya koymaktır. 1946-1989 yılları arasında uygulanan sosyalist rejimin baskıcı dil politikaları ile 1989 sonrası demokratikleşme sürecinde Türk dilinin yeniden kazanımına yönelik çabalar analiz edilmiştir. Ayrıca, günümüzde Bulgaristan'da Türk dilinin eğitim, medya ve kamusal alandaki rolü ele alınarak, genç nesillerin Türkçeye ve Türk kimliğine olan bağlılıklarının korunmasına yönelik zorluklar ve fırsatlar değerlendirilmiştir.

Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışma, literatür taraması ve tarihsel analiz yöntemlerine dayanmaktadır. Bulgaristan Türklerinin dilsel kimliği üzerine yazılmış akademik kaynaklar, tarihsel belgeler ve mevcut dil politikalarını değerlendiren raporlar incelenmiştir. Ayrıca, Bulgaristan'daki Türk azınlığının dil kullanımına yönelik sosyolojik ve kültürel veriler analiz edilerek, iki dillilik, asimilasyon ve kimlik konuları ele alınmıştır.

Dil ve Toplumun İlişkisi

Dil ile toplum arasındaki ilişki çift yönlü bir etkileşim içindedir; hem toplumun birey üzerindeki etkisi hem de bireyin topluma katkısı ile şekillenir. Saussure'e göre dil, bireylerin zihinsel yeteneklerinin toplumsal bir çıktısıdır ve bu yeteneklerin kullanılabilmesi için toplumca kabul edilmiş bir uzlaş gerektirir (Saussure, 2005, s. 17). Vardar da bu düşüncüyü destekleyerek, her dilin bir toplumun uygarlık ve kültür yapısı çerçevesinde şekillendiğini ve bu işlevleriyle toplumun aynası olduğunu ifade eder (Vardar, 1999, s. 20). Dil, toplum içinde bir iletişim aracı olmanın yanı sıra kültürel kimliğin taşıyıcısı ve bireyler arası uzlaşmayı sağlayan önemli bir araçtır.

Dil, bireyler arasında anlam alışverişini sağlamakla kalmaz, aynı zamanda toplum içindeki sosyal ilişkileri de inşa eder. Vardar'ın ifadesiyle dil, "bildirişim" yoluyla toplumsal birliği sağlar (Vardar, 1998, s. 15). Büyükkantarcıoğlu da insanın doğaya hükmederken dilin, bilgiyi anlama ve aktarmada en etkili araç olduğunu vurgular (Buyukcantarcioğlu, 2006, s. 11). Bloomfield ise dili, insanların becerilerini paylaşarak toplumun iş bölümüyle bağlantılı bir araç olarak görür. Bu süreçte dil, bireyler arasındaki "sinir sistemleri arasındaki boşluğu" ses dalgalarıyla kapatarak iletişim sağlar (Vardar, 1999, s. 75).

Chomsky'ye göre dil, bireylerin toplumsal bir konum elde etmelerinde en önemli araçlardan biridir. Bireyler, dili kullanarak kimliklerini inşa eder, kendilerini topluma tanıtır ve toplumsal hiyerarşide yer edinirler. Ancak Chomsky'nin dil anlayışı yalnızca sosyolojik bir çerçeveye sınırlı değildir; ona göre dil aynı zamanda bireyin iç dünyasını yansıttığı, düşünce süreçlerini yapılandırdığı ve bilişsel gelişimini desteklediği temel bir araçtır. Bu nedenle, dil yalnızca iletişimsel bir işlev görmez; aynı zamanda bireyin düşünsel faaliyetlerinin bir dışavurumu, yani zihinsel içeriklerin somut biçimde dile getirilmesidir. Bu bağlamda, dilin çift yönlü bir doğası olduğu söylenebilir: Bir yandan toplumsal ilişkilerin kurulmasını ve sürdürülmesini sağlar, diğer yandan bireyin içsel dünyasıyla kurduğu bağlantının da bir ifadesi olur. Osiatynski'nin (1984, s. 96) de belirttiği gibi, dil toplumsal bir varlık olmakla birlikte, bireyin toplumdan bağımsız olarak da kullanabileceği, öznel ve düşünsel bir araçtır. Bu çift yönlü işlev, dili hem bireysel hem de toplumsal bir fenomen olarak ele almayı zorunlu kılar.

Malinowski ise dilin sadece düşüncüyü yansıtmakla kalmadığını, aynı zamanda gündelik etkileşim ve yakınlık sağlamada önemli bir işlevi olduğunu belirtir. Bu işlev, toplumsal dayanışmayı ve ilişkileri pekiştirir (Buyukcantarcioğlu, 2006, s. 28). Magnusson ve Klein'a göre ise insanın diğer türlerden en büyük farkı, dil aracılığıyla duygu, düşünce ve bilgiyi aktararak diğer bireylerin davranışlarını etkileyebilmesidir (Magnusson ve Klein, 1996, ss. 88-109).

Sapir de dili, kültürel bir üretim olarak görür ve her dilin kendi kültürel dünya görüşünü yansıttığını ifade eder. Bu bakış açısına göre, dil yalnızca bir iletişim aracı değil, aynı zamanda bireylerin kendilerini tanımladıkları ve bir toplumun kimliğini şekillendiren önemli bir bileşendir. Vardar'ın bu konuda yaptığı vurguya göre, dil, bir topluluğun uygarlık ve kültürünü yansıtır ve işlevini bu çerçevede yerine getirir (Buyukcantarcioğlu, 2006, s. 28).

Sonuç olarak dil, bireyin hem kendini tanımlamasını hem de toplumla olan ilişkilerini inşa etmesini sağlayan temel bir araç olarak karşımıza çıkar. Birey, dil aracılığıyla düşüncelerini, değerlerini ve duygularını ifade ederken aynı zamanda kimliğini de şekillendirir ve dış dünyaya sunar. Toplum içinde bir kimlik oluşturma ve bu kimlik üzerinden sosyal ilişkiler kurmanın en etkili yollarından biri dilsel etkileşimdir. Çünkü dil, yalnızca bireyler arasında iletişim kurmayı sağlayan bir sistem değil, aynı zamanda kültürel normların, toplumsal rollerin ve kolektif bilincin aktarılmasını mümkün kılan dinamik bir yapıdır. Bu yönüyle dil, bireyleri ortak anlamlar etrafında bir araya getirerek toplumsal dayanışmayı güçlendirir. Bireyler arasındaki iletişim, dil sayesinde belirli bir anlam çerçevesinde şekillenerek toplumsal düzenin sürdürülebilirliğini sağlar. Ayrıca dil, farklı kimliklerin bir arada var olmasına olanak tanıyarak toplumsal çoğulluğun ve çeşitliliğin ifadesine de zemin hazırlar. Bu bağlamda dil, hem bireysel hem de kolektif kimliklerin inşasında merkezi bir rol oynar; bu yönüyle toplumsal etkileşimin, aidiyet duygusunun ve kültürel devamlılığın en önemli taşıyıcısıdır.

Bulgaristan Türklerinde Dilsel Kimlik, Dil Politikaları ve Türkçenin Toplumsal Konumu

Bulgaristan, tarih boyunca çeşitli etnik grupların bir arada yaşadığı bir ülke olarak, Türklerin de en büyük etnik azınlıklardan birini oluşturduğu bir yapıya sahiptir. Türkçenin Bulgaristan'daki toplumsal konumu, tarihi süreçler, siyasi değişiklikler ve kültürel dinamiklerle şekillenmiş ve sürekli bir değişim göstermiştir. Bu bağlamda Türkçe, Bulgaristan'daki Türk toplumunun kimliğini koruma, toplumsal entegrasyon sağlama ve kültürel sürekliliği devam ettirme açısından kritik bir öneme sahiptir.

Tarihi Arka Plan

Osmanlı İmparatorluğu'nun yaklaşık beş asırlık hâkimiyeti boyunca Bulgaristan topraklarında Türk dili ve kültürü, yalnızca Müslüman-Türk toplulukların değil, aynı zamanda çok dilli ve çok dinli bir toplumsal yapının önemli bir bileşeni olmuştur. Osmanlı döneminde Türkçe, yönetim, eğitim ve dini yaşamın temel dili olarak kullanılmış; Bulgarca ise çoğunlukla gayrimüslim Bulgar halkı arasında, daha çok sözlü iletişim aracı olarak varlığını sürdürmüştür. Bu dönemde resmi yazışmalarda, medreselerde ve vakıf faaliyetlerinde Türkçenin belirleyici rolü, Bulgar topraklarında dilsel bir denge yaratmış; Türkçe, özellikle şehirleşmiş alanlarda baskın dil konumuna gelmiştir.

1878'de Bulgaristan Prensiği'nin kurulması ve Osmanlı idaresinin son bulmasıyla birlikte, Türkçenin statüsünde gerileme yaşanmış, Bulgarlaştırma politikalarının ilk adımları atılmıştır. 1900'lü yılların başında Bulgar hükümetleri, Türk okullarına yönelik denetimleri artırmış, Türkçe basın faaliyetlerini sınırlandırmaya başlamıştır. Yine de bu dönemde görece serbest bir ortamda faaliyet gösteren Türk okulları, dergiler ve gazeteler varlığını sürdürmüştür. Ne var ki bu durum 20. yüzyılın ortalarında köklü bir dönüşüme uğramıştır.

1944'te Bulgaristan'da sosyalist rejimin kurulması, ülkedeki tüm etnik gruplar gibi Türkler için de yeni bir dönem başlatmıştır. Bu dönemde Sovyetler Birliği'nin çok kültürlü yapıyı destekleyen ideolojik çizgisine paralel olarak, ilk etapta Türkçeye görece olumlu bir yaklaşım benimsenmiştir. 1950'li ve 60'lı yıllarda Türk azınlık için Türkçe eğitim veren okullar açılmış, üniversitelerde Türk dili ve edebiyatı bölümleri kurulmuş, Türk öğretmen enstitüleri faaliyete geçirilmiştir (Canpolat ve Altaç, 2023; Karasu, 2023). Ayrıca "Yeni Işık", "Yeni Hayat" gibi Türkçe gazete ve dergiler yayımlanmış; Bulgar Ulusal Radyosu'nda Türkçe yayınlar yapılmış; kültürel faaliyetler çerçevesinde Türk tiyatroları da hayata geçirilmiştir. Bu uygulamalar, Bulgaristan'daki Türklerin kültürel varlığını korumalarına ve ana dillerinde eğitim alma haklarını bir süreliğine sürdürebilmelerine imkân tanımıştır (Çelik, 2020).

Ancak 1970'li yıllardan itibaren bu görece çoğulcu dil politikalarında ciddi bir kırılma yaşanmıştır. Komünist rejimin son dönemlerinde, özellikle 1984'ten itibaren yürürlüğe konan "Yeniden Doğuş Süreci" (Vızroditelen protses), Türk kimliğini ve dilini ortadan kaldırmaya yönelik sistematik bir asimilasyon politikasına dönüşmüştür. Türk isimlerinin Bulgar adlarıyla değiştirilmesi, Türkçenin kamusal alanlarda yasaklanması ve Türkçe eğitim kurumlarının kapatılması, bu sürecin başlıca uygulamaları arasında yer almıştır (Bekir, 2015; Yavuz ve Açık, 2020). Bu dönemde kültürel tamamen susturulmuş, Türk öğretmenler mesleklerinden uzaklaştırılmış, Türkçe konuşan bireyler sosyal baskıya ve kimi zaman cezai yaptırımlara maruz bırakılmıştır. Öte yandan, Bulgarca rejimin ideolojik dili hâline gelirken, Rusça da zorunlu bir ikinci dil olarak eğitim sistemine dâhil edilmiş ve Sovyet hegemonyasının dili olarak prestij kazanmıştır. Bu bağlamda, Türkçe sistematik olarak dışlanırken, Bulgarca ve Rusça üzerinden tek-tip bir vatandaşlık ve kimlik inşası hedeflenmiştir.

Komünist rejimin 1989'da çökmesiyle birlikte, bu baskıcı politikalar sona ermiş; 1991 Anayasası ile azınlık hakları güvence altına alınmış olsa da, Türkçenin kamusal alandaki eski konumuna dönmesi mümkün olmamıştır. Türkçe eğitim veren okulların çoğu tekrar açılmamış, yeni nesiller arasında ana dili yeterliliği azalmaya başlamıştır (Çelik, 2016, s. 72). Günümüzde Türkçenin Bulgaristan'daki statüsü, anayasal olarak tanınmasa da özel girişimlerle sürdürülen eğitim faaliyetleri, medya organları ve kültürel programlarla sınırlı bir görünülüğe sahiptir. Bu durum, geçmişteki dil politikalarının uzun vadeli etkilerini gözler önüne sermektedir.

1989 Sonrası Türkçenin Yeniden Toplumdaki Yeri

1989 yılında sosyalist rejimin çökmesi ve Bulgaristan’da çok partili demokratik sisteme geçilmesiyle birlikte, ülkede temel hak ve özgürlüklerin yeniden tanımlandığı bir dönem başlamıştır. Bu dönüşüm, etnik ve dilsel azınlıkların kamusal yaşama katılımı açısından önemli bir eşik olmuştur. Bu bağlamda Türkçe, uzun süren baskı döneminin ardından tekrar görünürlik kazanmış ve özellikle kültürel etkinliklerde, özel medya girişimlerinde ve yerel düzeydeki bazı eğitim faaliyetlerinde yeniden kullanılmaya başlanmıştır. Burada „kamusal alan” ile kastedilen, devlet kurumları değil, sivil toplumun ve yerel toplulukların faaliyet gösterdiği kültür merkezleri, dernekler, özel okullar, dini kurumlar ve yerel medya organlarıdır. Ancak Türkçenin resmi kamusal alanda – yani devlet dairelerinde, mahkemelerde ya da devlet eliyle yürütülen resmi eğitim kurumlarında – kullanımı anayasal olarak tanınmamıştır.

1991 yılında kabul edilen Bulgaristan Cumhuriyeti Anayasası, etnik, dini veya dilsel azınlıklara ilişkin bazı temel hakları güvence altına almıştır. Anayasa’nın 36. maddesi, Bulgarca’yı ülkenin resmi dili olarak tanımlamakla birlikte, aynı maddede Bulgaristan vatandaşlarının ana dillerini öğrenme ve kullanma hakkı da tanınmaktadır: “Vatandaşların, kendi anadillerini öğrenme ve kullanma hakları vardır; ancak Bulgarca öğrenimi de zorunludur.” Bu ifade, azınlıkların ana dillerini kamusal yaşamda değil, özel veya topluluk temelli bağlamlarda kullanmalarına olanak tanır. Bunun yanı sıra, 1999 yılında yürürlüğe giren Ulusal Eğitim Kanunu’nda yapılan düzenlemelerle, ana dili Bulgarca olmayan öğrencilere haftalık belli saatler çerçevesinde kendi ana dillerini (örneğin Türkçeyi) öğrenme ve geliştirme imkânı tanınmıştır. Ancak bu uygulamalar devletin zorunlu yükümlülüğü değil, daha çok yerel inisiyatifler ve öğretmen, veli talebi doğrultusunda sınırlı ölçekte hayata geçirilmektedir.

Dolayısıyla Türkçenin Bulgaristan’daki anayasal ve hukuki durumu, sınırlı haklarla tanımlanmış ve sistematik bir azınlık dili politikası çerçevesinde ele alınmamıştır. Türkçenin eğitim, medya ve kültürel alanlardaki yeri, büyük ölçüde özel girişimlere, topluluk örgütlenmesine ve sivil toplum faaliyetlerine dayanmaktadır. Bu nedenle Türkçenin Bulgaristan toplumundaki güncel konumunu, eğitim, medya, kültürel üretim ve toplumsal farkındalık gibi başlıklar altında ayrı ayrı değerlendirmek daha sağlıklı olacaktır.

Eğitimde Türkçe

1989 sonrası demokratikleşme süreciyle birlikte Bulgaristan’da Türk azınlığın ana dilinde eğitim talebi yeniden gündeme gelmiştir. Bu çerçevede 1992 yılında çıkarılan düzenlemeyle Türkçe, devlet okullarında seçmeli ders olarak okutulmaya başlanmıştır. Ancak bu adım, görünürde olumlu bir gelişme olsa da, Türk toplumunun kapsamlı ana dili eğitimi taleplerini karşılamaktan uzaktır. Zira Türkçenin yalnızca haftalık sınırlı saatlerle ve çoğu zaman gönüllülük esasına dayalı şekilde öğretilmesi, bu derslerin sistematik ve etkili bir eğitim sürecine dönüşmesini engellemektedir (Bekir, 2015, s. 63). Bu durum, özellikle ana dili temelli pedagojik ilkelere aykırı bir yapı arz etmekte ve Türk çocuklarının dilsel, bilişsel ve kültürel gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir.

Eğitimde Türkçenin bugünkü sınırlı konumu, aslında uzun yıllara dayanan bir dil politikası geleneğinin devamı niteliğindedir. 1944-1958 yılları arasında Türkçe eğitime dair görece olumlu bir yaklaşım benimsenmiş, Türk öğretmen enstitüleri kurulmuş, ilk ve ortaöğretim kurumlarında Türkçe eğitim verilmiş, ders kitapları hazırlanmış ve Türk öğretmenler yetiştirilmiştir (Bekir, 2020, s. 116). Ancak 1958 sonrası süreçte bu kurumlar kapatılmış, Türkçe eğitim kademeli olarak sınırlandırılmış ve nihayet 1980’lerde neredeyse tamamen ortadan kaldırılmıştır. Bu tarihsel kopuşun ardından 1990’lı yıllarda yeniden başlatılan Türkçe eğitimi, ne yazık ki bu birikimi yeniden kurmakta yetersiz kalmıştır (Bekir, 2016, ss. 169-171).

Türkçe derslerinin seçmeli olması, bu derslerin uygulamada çeşitli engellerle karşılaşmasına yol açmaktadır. Öncelikle, birçok bölgede bu dersi verecek nitelikli öğretmen bulunmamakta; yeterli pedagojik formasyona sahip eğitimcilerin yetiştirilememesi önemli bir sorun olarak öne çıkmaktadır (Çelik, 2016, s. 70). Ancak günümüzde Türk dili Şumnu, Sofya ve Filibe Üniversitelerinde okutulmakta ve bu kurumlarda pedagojik formasyon düzeyi oldukça yüksektir. Söz konusu üniversite bölümlerinden hazırlıklı ve nitelikli genç öğretmenler mezun olmaktadır. Buna rağmen, Türkçe derslerinin seçmeli statüde olması nedeniyle bu genç öğretmenlerin önemli bir kısmı istihdam olanağı bulamamakta ve başka alanlarda çalışmak zorunda kalmaktadır. Öte yandan, son yıllarda Türkçe ders kitapları yenilenmiş ve içerik bakımından güncellenmiştir. Bu durum öğretim sürecine olumlu katkılar sağlamakla birlikte, materyallerin tüm okullara zamanında ulaştırılmasında hâlâ bazı lojistik sorunların yaşandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri, mevcut ilerlemelere rağmen sınıf içi uygulamalarda bazı yapısal eksikliklerin devam ettiğini ve öğrencilerin dil yeterliliklerini geliştirmede farklı düzeylerde başarı gösterdiklerini ortaya koymaktadır (Çelik, 2016, s. 72).

Diğer taraftan, bazı ailelerin çocuklarının Bulgar toplumuna daha kolay entegre olabilmesi ve daha başarılı bir eğitim kariyeri elde edebilmesi amacıyla ana dili Türkçe olan dersleri tercih etmemesi, özellikle şehirleşmiş bölgelerde Türkçeye yönelik ilginin azalmasına neden olmaktadır (Karasu, 2023, ss. 250-252). Bu da, çocukların ana diliyle olan bağlarının zayıflamasına ve uzun vadede Türkçenin kuşaklar

arası aktarımında ciddi kırılmaların yaşanmasına yol açmaktadır. Yavuz ve Açık (2020) da bu duruma dikkat çekerek, Bulgaristan Türkleri arasında Türkçeye dair farkındalığın giderek azaldığını ve özellikle genç kuşaklarda Türkçeye karşı yabancılaşmanın arttığını vurgulamaktadır.

Türkçe eğitiminin yaygınlığına ilişkin nicel veriler, bu dersin zaman içinde nasıl bir gerileme yaşadığını da açıkça göstermektedir. 1992 yılında yürürlüğe giren düzenlemeler sonrasında Türkçe, ilk ve ortaöğretim düzeyinde seçmeli ders olarak okutulmaya başlanmış ve 1993-1994 eğitim-öğretim yılında yaklaşık 100.000 öğrenci Türkçe dersi almıştır (Bekir, 2015, s. 64). Ancak takip eden yıllarda bu sayı hızla azalmıştır. 2001 yılına gelindiğinde bu sayı 29.000'e, 2010'da ise 8.000'in altına düşmüştür. Son yıllarda, özellikle 2015 sonrasında Türkçe dersi alan öğrenci sayısının 5.000'in altına gerilediği belirtilmektedir (Canpolat ve Altaç, 2023, s. 60; Karasu, 2023, s. 248). Bu dramatik düşüşte, nitelikli Türkçe öğretmeni eksikliği, ders materyallerinin yetersizliği ve velilerin Türkçeye yönelik motivasyonunun azalması gibi etkenlerin yanı sıra, devletin yapısal destek sunmaması da belirleyici olmuştur. Bu veriler, ana dili Türkçe olan öğrencilerin büyük bir kısmının kendi dilinde yeterli eğitim imkânına erişemediğini ve dilsel mirasın sürdürülebilirliğinin tehdit altında olduğunu ortaya koymaktadır.

Yükseköğretim düzeyinde Bulgaristan'daki Türkçe eğitimi veren üniversite bölümleri sayısal olarak yeterli düzeydedir. Sofya, Şumnu ve Filibe gibi şehirlerde faaliyet gösteren bu bölümler, uzun yıllardır Türk dili, edebiyatı ve öğretmenliği alanlarında lisans ve yüksek lisans düzeyinde eğitim sunmaktadır. Ancak son yıllarda bu programlara olan ilgi belirgin biçimde azalmıştır. Bunun temel nedenlerinden biri, mezunların özellikle öğretmenlik alanında yeterli istihdam olanaklarına kavuşamamasıdır. Türkçe öğretmeni olarak atanamayan ya da kamu kurumlarında görev bulamayan genç mezunlar, mesleki gelecek açısından belirsizlik yaşamaktadır. Bu durum, bölüm tercihlerinde gözle görülür bir düşüşe yol açmakta ve uzun vadede nitelikli insan kaynağı yetiştirilmesini zorlaştırmaktadır (Canpolat ve Altaç, 2023, s. 63). Dolayısıyla sorun, bölüm sayısının azlığından ziyade, mezuniyet sonrası istihdam mekanizmalarının yetersizliğinde yoğunlaşmaktadır. Bu bağlamda yükseköğretim düzeyindeki Türkçe programlarının sürdürülebilirliğini sağlamak için yalnızca eğitim değil, aynı zamanda istihdama yönelik politikaların da güçlendirilmesi gerekmektedir.

Medyada Türkçe

Türkçe, Bulgaristan'da sadece eğitim yoluyla değil, medya aracılığıyla da varlığını koruma ve toplumsal görünürlük sağlama çabası içindedir. Medya, dilin kuşaklar arası aktarımı, kültürel hafızanın korunması ve kimlik inşası açısından önemli bir işlev üstlenmektedir. Bu bağlamda, Bulgaristan Ulusal Radyosu'nda (BNR) günün belli saatlerinde yayınlanan Türkçe programlar, Türk toplumunun gündemini yansıtan haberlerin yanı sıra, müzik, edebiyat, tarih ve halk kültürü gibi alanlara dair içerikler de sunmaktadır. Bu yayınlar Bulgaristan Türkleri arasında hem bilgi kaynağı hem de sembolik bir ana dili alanı işlevi görmektedir (Bekir, 2020, s. 118).

Bunun yanı sıra, Bulgaristan Ulusal Televizyonu (BNT) her gün yaklaşık on dakikalık Türkçe haber bültenlerine ve zaman zaman kültürel programlara da yer vermektedir. Ancak bu yayınlar sınırlı süreli olduğundan, toplumun geniş kesimlerine erişimi oldukça kısıtlıdır. Türkçe televizyon yayınlarının düzenli ve geniş çaplı yapılmaması, özellikle görsel medya üzerinden ana dili farkındalığı oluşturmayı zorlaştırmaktadır.

Basılı medya açısından değerlendirildiğinde ise 1990'lı yıllarda oldukça canlı olan Türkçe gazete ve dergi faaliyetlerinin günümüzde ciddi ölçüde zayıfladığı görülmektedir. Bir dönem haftalık ya da aylık olarak çıkan *Yeni Işık*, *Hak ve Özgürlükler*, *Filiz*, *Balon*, *Güven* gibi yayınlar, hem siyasi hem kültürel içerikleriyle Bulgaristan Türklerinin ortak dili olmuştur (Karasu, 2023, s. 253). Ancak günümüzde bu tür yayınların büyük çoğunluğu kapanmış ya da çok sınırlı tirajla yayımlanır hâle gelmiştir. Bu durum, hem ekonomik sürdürülebilirlik eksikliği hem de genç kuşakların yazılı Türkçeye olan ilgisinin azalmasıyla ilişkilidir.

Ayrıca, dijital medyanın yaygınlaşması Türkçe içerik üretimi için yeni fırsatlar sunsa da, bu alandaki üretim de sınırlıdır. Sosyal medya platformlarında yerel bazı girişimler olsa da, profesyonel düzeyde sürdürülen dijital Türkçe yayıncılık henüz kurumsallaşmış değildir. Bu da medyada Türkçenin görünürlüğünü büyük ölçüde azaltmakta, özellikle genç kuşakların ana diliyle güncel ve kaliteli içeriklere erişimini sınırlamaktadır (Yavuz ve Açık, 2020, s. 47).

Günlük Yaşamda Türkçe

Bulgaristan'daki Türk nüfusun ana dili olan Türkçe, tarihsel olarak yalnızca bir iletişim aracı değil, aynı zamanda kimlik taşıyıcısı ve kültürel birikimin aktarım aracıdır. Ancak Türkçenin günlük yaşamda kullanım düzeyi, demografik, coğrafi ve sosyoekonomik faktörlere göre ciddi değişkenlik göstermektedir. Özellikle Kırcaali, Razgrad, Şumnu gibi Türklerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde, kırsal kesimde yaşayan yaşlı nüfus arasında Türkçe hâlen aile içi ve topluluk içi iletişimin temel dili konumundadır. Bu kesimlerde geleneksel sohbet ortamları, düğün, cenaze ve bayram gibi kültürel ritüellerde Türkçe baskın dil olarak kullanılmakta, sözlü kültür unsurları da bu dil üzerinden aktarılmaktadır

(Çelik, 2020, s. 252). Ancak büyük şehir merkezlerinde ve daha karma nüfuslu bölgelerde bu tablo belirgin biçimde değişmektedir. Genç kuşaklar arasında Türkçeye olan ilgi giderek azalmakta; özellikle eğitim dili ve kamusal iletişim dili olarak Bulgarcanın öne çıkması, genç bireylerin sosyal hayatta daha çok Bulgarca'yı tercih etmelerine neden olmaktadır (Yavuz ve Açık, 2020, s. 49). Şehirleşmenin hızlanması, eğitim ve istihdamda Bulgarca'ya olan bağımlılık, Türkçeyi gündelik yaşamın ikinci planına itmektedir. Ayrıca gençlerin medya tüketimi ve dijital platformlardaki etkileşimlerinin büyük ölçüde Bulgarca ve İngilizce gerçekleşmesi, Türkçenin işlevselliğini daha da daraltmaktadır.

Bu noktada dikkat çeken bir eksiklik, mevcut çalışmalarda sıklıkla kırsal-kentsel ayrım yapılmaksızın genel geçer bir dil kullanımı değerlendirmesine gidilmesidir. Oysa saha temelli araştırmalar, Türkçenin kullanımı açısından bölgesel, yaşa bağlı ve sosyoekonomik düzeyle ilişkili farklılıkların bulunduğunu ortaya koymaktadır (Bekir, 2015; Çelik, 2016). Bu bağlamda, Türkçenin günlük yaşamdaki varlığını sağlıklı biçimde değerlendirebilmek için yerel ölçekte yapılmış nitel ve nicel saha araştırmalarına ihtiyaç olduğu açıktır. Aksi takdirde, homojenleştirici ve genelleyici yaklaşımlar, hem toplumsal gerçekliği yansıtmayacak hem de çalışmanın bilimsel derinliğine zarar verecektir.

Kamusal ve Resmi Alanda Türkçe

Bulgaristan Anayasası'nın 36. maddesi uyarınca ülkenin tek resmi dili Bulgarcadır. Bu doğrultuda, devlet kurumları, yerel yönetimler, yargı organları ve tüm kamusal hizmet alanlarında yazışma ve işlem dili zorunlu olarak Bulgarcadır. Türkçenin kamusal ve resmi alandaki konumu, herhangi bir anayasal ya da yasal statüye sahip olmadığı için oldukça sınırlıdır. Özellikle resmi belgelerin düzenlenmesi, mahkemelerde savunma yapılması, dilekçe verilmesi veya kamu kurumlarında hizmet talep edilmesi gibi durumlarda Bulgarca dışındaki dillerin kullanımı mümkün değildir (Bekir, 2015, s. 62).

Bununla birlikte, Türk nüfusun yoğun olarak yaşadığı Kırcaali, Razgrad ve Şumnu gibi bölgelerde bazı yerel kamu görevlilerinin Türkçe bilmesi, hizmet sunumu sırasında Türkçeye kısmen başvurulmasına imkân tanımaktadır. Ancak bu durum herhangi bir yasal zorunluluk ya da kurumsal düzenleme ile güvence altına alınmış değildir; dolayısıyla tamamen kişisel inisiyatif ve karşılıklı anlayışa dayalıdır. Örneğin, bir memurun vatandaşla Türkçe konuşması veya bilgiyi sözlü olarak Türkçe aktarması mümkündür, fakat resmi belgelerde ve kayıt işlemlerinde yalnızca Bulgarca geçerlidir. Bu yönüyle, Türkçe hizmetin sunumu keyfiyete bağlı olup, sistematik ve kurumsal bir uygulama değildir (Karasu, 2023, s. 256).

Bu durum, Türkçenin kamusal görünürlüğünü ve işlevselliğini ciddi biçimde sınırlandırmaktadır. Resmi statüsü bulunmayan Türkçe, kamusal alanda yalnızca sözlü ve gayri resmi bir araç olarak varlık gösterebilmektedir. Bu bağlamda, Türkçe bilen kamu personeli varlığı hizmet erişimini kolaylaştırır da, bu durumun kalıcı ve yapısal bir çözüm oluşturmadığı açıktır. Ayrıca kamusal alanda Türkçe tabela, yönlendirme, ilan ve duyuru gibi görsel dil unsurlarının bulunmaması da Türkçenin sembolik görünürlüğünü zayıflatmakta; bu da toplumsal aidiyet ve eşit yurttaşlık duygusunu olumsuz yönde etkilemektedir (Yavuz ve Açık, 2020, s. 45).

Kültürel ve Dini Alanda Türkçe

Türkçenin Bulgaristan'daki toplumsal varlığı, özellikle kültürel ve dini alanlarda görece daha belirgindir. Türk toplumu, tarihsel ve kültürel mirasını koruma ve aktarma konusunda oldukça dirençli bir yapı sergilemektedir. Bu bağlamda, geleneksel düğün törenleri, sünnet merasimleri, mevlitler, dini bayram kutlamaları ve yerel halk şenlikleri gibi sosyal etkinliklerde Türkçe, iletişim dili olmanın ötesine geçerek kültürel hafızanın taşıyıcısı işlevini üstlenmektedir (Çelik, 2020, s. 245; Yavuz ve Açık, 2020, s. 47).

Kültürel etkinliklerde şiir dinletileri, bazı tiyatro gösterileri, halk müziği konserleri ve folklor gösterileri Türkçe yürütülmekte; özellikle çocuk ve gençler için düzenlenen kültürel kamplarda Türkçeye özel önem verilmektedir. Bu tür etkinlikler aracılığıyla hem dil aktarımı sağlanmakta hem de toplumsal dayanışma güçlendirilmektedir. Yerel derneklerin ve kültür merkezlerinin desteğiyle sürdürülen bu etkinlikler, dilin yaşatılması bakımından son derece önemlidir (Bekir, 2016, s. 172; Karasu, 2023, s. 254).

Dini alanda da Türkçe önemli bir yer tutmaktadır. Bulgaristan'daki camilerde verilen vaazlar, hutbeler ve dini sohbetlerin büyük bölümü Türkçe olarak yapılmaktadır. Bununla birlikte bu uygulama, bölgeden bölgeye ve din adamının kişisel tercihlerine göre farklılık göstermektedir. Türk nüfusunun yoğun olduğu bölgelerde Türkçe vaazlar daha yaygındır. Ancak bazı bölgelerde, vaazlar ve dersler kısmen Bulgarca ya da Arapça ifadelerle de desteklenmektedir. Bu durum, hem dini eğitimin anlaşılır kılınması hem de topluluğun kültürel bütünlüğünün sürdürülmesi açısından büyük önem taşımaktadır (Bekir, 2020, s. 119).

Ayrıca Kur'an kursları, mevlit organizasyonları ve cami bünyesinde düzenlenen dini sohbetlerde çocuklara ve gençlere Türkçe dinî eğitim verilmekte; bu da hem dinî kavramların anlaşılmasını kolaylaştırmakta hem de Türkçenin erken yaşlarda içselleştirilmesine katkı sağlamaktadır. Bulgaristan Diyaneti Başmüftülüğü ve Bölge Müftülükleri'nin desteğiyle yaz dönemlerinde gerçekleştirilen dinî eğitim faaliyetleri de bu sürece katkı sunmaktadır.

İki Dillilik ve Dil Değişimi

İki dillilik, bireyin iki dili aktif biçimde kullanabilme yeteneği olup sosyal, kültürel ve bilişsel gelişime önemli katkılar sağlar. Bu yetenek; aile, çevre ve eğitim gibi etmenlerle şekillenir ve farklı biçimlerde ortaya çıkar. Çocuklukta iki dili aynı anda öğrenme, ilk dili edindikten sonra ikinci dili sonradan edinme, dilleri farklı ortamlarda kullanma, dillerden birinin diğerine göre daha baskın hâle gelmesi ya da bir dili anlamasına rağmen konuşmada zorluk yaşama gibi durumlar iki dilliliğin başlıca türlerini oluşturur.

İki dillilik, dikkat ve problem çözme becerilerini geliştirebilir ve zihinsel esnekliği artırabilir; ancak dil kaybı, kod değiştirme ve dil karışıklığı gibi zorluklar da yaratabilir. Bulgaristan Türkleri arasında iki dillilik özellikle yaygındır. Genç kuşaklar okul ve resmi ortamlarda Bulgarca'yı, aile ve yakın çevrede ise Türkçeyi kullanmaktadır. Bu durum, Türkçenin bazı kullanım alanlarının daralmasına ve Bulgarca etkisinin artmasına yol açsa da, Türkçe topluluk kimliğinin temel bir unsuru olarak önemini korumaktadır.

Bulgaristan Türklerinin dilsel kimliği, bireylerin Türkçe ve Bulgarca'yı nasıl kullandıklarıyla şekillenir. Türkçenin toplum içindeki kullanımı, büyük ölçüde aile ve topluluk içindeki sosyal ilişkilerde yoğunur. Özellikle yaşlı kuşak, Türkçeyi ana dili olarak korurken, genç nesiller arasında Bulgarcanın daha baskın hale gelmesi dikkat çekicidir.

İki dillilik, Bulgaristan Türklerinin kimliğini iki yönlü olarak etkiler. Türkçeyi öğrenmek ve kullanmak, Bulgaristan Türklerinin kültürel kimliğinin temel bir parçasını oluşturur. Ancak, Bulgarca eğitimin yaygınlaşması ve gençlerin kamusal alanda Bulgarca'yı daha sık kullanması, Türkçenin bazı alanlarda gerilemesine neden olabilir. Bu durum, dilsel kayıplara, dilin unutulmasına veya dil kullanımında zayıflamaya yol açabilmektedir.

Dil değişimi, Bulgaristan Türkleri arasında özellikle genç nesillerde Bulgarcanın baskın hale gelmesiyle kendini gösterir. Eğitimde ve kamusal alanda Bulgarcanın yoğun kullanımı, gençlerin Türkçeye olan ilgisini azaltır. Türkçenin gelecekte korunabilmesi için dil eğitiminin güçlendirilmesi ve kültürel faaliyetlerin artırılması gerekmektedir. Aksi takdirde, Türkçenin kullanım alanı yalnızca aile içi dil olarak sınırlı kalabilir. İki dillilik ve dil değişimi, Bulgaristan Türkleri için hem zenginleştirici hem de zorluklarla dolu bir süreçtir. Türkçeyi ve kimliklerini korumak için toplumsal ve kültürel çabaların devam etmesi, bu sürecin yönetilmesi açısından hayati önem taşımaktadır.

Sonuç

Bulgaristan Türklerinin dilsel kimliği, tarih boyunca karmaşık ve zorlu bir süreçten geçmiştir. Sosyalist dönemde uygulanan asimilasyon politikaları, Türkçe'nin kullanımı ve Türk kimliğinin ifadesi üzerinde ciddi baskılara yol açmıştır. Ancak, 1989 sonrası demokratikleşme süreciyle birlikte Türkçe ve Türk kimliğine yönelik bazı olumlu gelişmeler yaşanmıştır. Günümüzde ise Türkçe'nin eğitimde ve kamusal alanda daha fazla desteklenmesi gerekmektedir; zira mevcut zorluklar, dilsel kimliğin genç nesillere etkili bir şekilde aktarılmasını ve Türkçenin toplumsal yaşamdaki rolünü tehdit etmektedir.

Bulgaristan Türklerinin dilsel kimliği, kültürel ve etnik aidiyetin en güçlü sembollerinden biri olarak varlığını sürdürmektedir. Bu kimliğin korunması için eğitim, medya ve aile içindeki dilsel sürekliliğin teşvik edilmesi, genç nesillerin Türkçeye olan bağlılıklarını güçlendirecek ve Türk kültürünün sürdürülebilirliğine katkıda bulunacaktır. Dil politikalarının ve toplumsal destek mekanizmalarının bu süreçteki rolü, Bulgaristan Türklerinin dilsel ve kültürel varlıklarının korunmasında hayati bir öneme sahiptir.

Bulgaristan Türklerinin dilsel durumu, toplumsal dilbilimi açısından zengin ve çok katmanlı bir inceleme alanı sunmaktadır. İki dillilik, kimlik ve dil politikaları, bu topluluğun dilsel kimliğinin şekillenmesinde belirleyici faktörlerdir. Türkçe, Bulgaristan Türkleri için yalnızca bir iletişim aracı değil, aynı zamanda tarihsel ve kültürel kimliğin güçlü bir sembolüdür. Ancak, dil değişimi ve iki dillilik süreçleri, Türkçenin geleceği açısından hem fırsatlar hem de zorluklar barındırmaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Yapay Zekâ Kullanımı: Yazar, bu çalışma için yapay zekâ destekli uygulamalar kullanmadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

Use of Artificial Intelligence: The author has stated that they did not use artificial intelligence-supported applications for this work.

Kaynaklar / References

- Bekir, H. (2013). 1944-1958 yılları arası Bulgaristan dil siyaseti ve Türk dili. *Kültürlerarası Kavşakta Bulgaristan ve Türkiye Uluslararası Dil, Tarih ve Edebiyat Sempozyumu Bildirileri* (s. 19–33). Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Bekir, H. (2015). Bulgaristan'da dil planlaması çerçevesinde anadil olarak Türkçeye yönelik dil politikaları. *Ege ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 59–68.
- Bekir, H. (2016). Bulgaristan eğitim sisteminde Türkçenin ana dili olarak öğretimi. İ. H. Karataş (Ed.), *II. Uluslararası Öncü Öğretmenler Zirvesi Bildiriler Kitabı* (s. 169–181). Uluslararası Öncü Eğitimciler Derneği.
- Bekir, H. (2020). 1944-1958 yılları arası Bulgaristan'da dil politikaları çerçevesinde Türkçenin konumu. A. Yatbaz & U. Türkel (Ed.), *Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kongresi Bildiriler Kitabı* (s. 115–121).
- Bialystok, E. (2001). *Bilingualism in development: Language, literacy, and cognition*. Cambridge University Press.
- Bialystok, E. (2009). Bilingualism: The good, the bad, and the indifferent. *Bilingualism: Language and Cognition*, 12(1), 3–11. <https://doi.org/10.1017/S1366728908003477>
- Bialystok, E., & Craik, F. I. M. (2010). Cognitive and linguistic processing in the bilingual mind. *Current Directions in Psychological Science*, 19(1), 19–23. <https://doi.org/10.1177/0963721409358571>
- Büyükkantarcioglu, N. (2006). *Toplumsal gerçeklik ve dil*. Multilingual.
- Canpolat, M. D., & Altaç, E. (2023). Bulgaristan Türklerinin yükseköğretim kademelerinde Türkçe eğitim-öğretimi ve Türkiye'nin bu konuda izlediği politikalar. *Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları*, 5(1), 49–70.
- Çelik, M. E. (2016). Bulgaristan'daki Türkçe öğretmenlerinin Türkçenin eğitimi-öğretimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(2), 69–81. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/264270>
- Çelik, M. E. (2020). İki dillilik ve Bulgaristan Türklerinin iki dilliliği üzerine bir inceleme. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10(20), 241–262.
- Fishman, J. A. (1976). Bilingual education: An international sociological perspective. *TESOL Quarterly*, 10(4), 523–529.
- Grosjean, F. (1982). *Life with two languages: An introduction to bilingualism*. Harvard University Press.
- Grosjean, F. (2010). *Bilingual: Life and reality*. Harvard University Press.
- Karasu, A. (2023). Bulgaristan'da anadili Türkçe ve resmî dil Bulgarcanın öğretilmesinde Türk çocuklarının yaşadıkları sıkıntılar. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 28, 240–261.
- Lambert, W. E. (1977). The effects of bilingualism on the individual: Cognitive and sociocultural consequences. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 11(4), 83–95.
- Magnusson, D., & Klein, W. (1996). Language acquisition at different ages. D. Magnusson (Ed.), *The lifespan development of individuals: Behavioral, neurobiological, and psychosocial perspectives* (pp. 88–108). Cambridge University Press.
- Memişoğlu, H. (2002). *Geçmişten günümüze Bulgaristan'da Türk eğitim tarihi*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Milli İstatistik Enstitüsü. (2021). *Nüfus sayımı raporu*. Erişim tarihi 11 Eylül 2024, https://nsi.bg/sites/default/files/files/pressreleases/Census2021_ethnos.pdf
- Osiatynski, W. (Ed.). (1984). *Contrasts: Soviet and American thinkers discuss the future* (pp. 95–101). MacMillan.
- Romaine, S. (1995). *Bilingualism*. Blackwell Publishing.
- Saussure, F. de. (2005). *Genel dilbilim dersleri* (B. Vardar, Çev.). Multilingual.
- Vardar, B. (1998). *Dilbilimin temel kavram ve ilkeleri*. Multilingual.
- Vardar, B. (1999). *XX. yüzyıl dilbilimi: Kuramcılardan seçmeler*. Multilingual.
- Yavuz, R. İ., & Açık, F. (2020). Balkan Türklerinin Türkçeye dair farkındalıkları. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 48, 39–54.